
ontbreekt, faalt vanzelf bij de regering elke poging om economisch het nationaal bestaan te versterken.’²⁹

Voor de Turkse bestuurders golden dan ook slechts twee zaken: de boel rustig houden, en het innen van de tribuut. Er bestond een grote geldstroom richting Constantinopel, terwijl nooit gevraagd wordt hoe men de productiviteit van het volk kon vermeerderen. Nationale welvaart werd niet bewerkstelligd. Enerzijds ontbrak het aan medelijden en meehelpen met het volk door de administrateur of overheid, en anderzijds liet het volk zich maar melken. Kuyper gebruikte hier het beeld van een koe die geen weide vindt, maar wel gemolken wordt. ‘In Turkije kent men in onze zin noch vaderlandsliefde noch patriotisme. Het is onder stramme autocratie al één democratische versplintering die alle nadelen van de democratie over de bevolking uitgiet, en alle voordelen ervan doet missen.’³⁰ Voor Kuyper was het helder: een regering moet het geheel van de samenleving dienen en vertegenwoordigen, wil er nationaal welvaren komen.

Tot slot zag Kuyper dat een overheid wel present moet zijn in een samenleving, vooral als deze pluriform van aard is. Op Sicilië trof Kuyper dat de Italiaanse centrale overheid de eigenheid van het Siciliaanse volk niet serieus heeft genomen, en haar heil heeft gezocht in straffe centralisatie en achterstelling van Sicilië ten opzichte van de rest van Italië. ‘Zoodra de Regeering in de waakzaamheid van haar politie en in de doeltreffendheid van haar rechtsspraak te kort schiet, voorziet de particulier op eigen gezag in het ontbrekende.’³¹ Het trotse gevoel van eigen hoogheid leidde ertoe dat de Siciliaan zich te goed achtte om hulp te vragen, en zijn juridische zaken ging regelen in geheime organisaties, die aanvankelijk ook onder de aanzienlijken en hooggeplaatsten aanhang vonden. ‘Zoo werd de Mafia een soort staat in den Staat, en het natuurlijk gevolg was, dat de Mafia veel krachtiger kon optreden en doortasten dan het officieele gouvernement.’³²

Voor het goed functioneren van een samenleving gold voor Kuyper dat een overheid de volksaard accepteert. Ook in pluriforme samenlevingen moet de overheid betrokken zijn op alle minderheden, en niet om slechts belasting te innen. Een natie kon dan volgens Kuyper zich onmogelijk cultureel en economisch ontwikkelen. Als het bestuur niet zichtbaar is, zijn samenlevingen in staat om eigen instituties op te tuigen, buiten de rechtsstaat om. Ook blijkt dat Kuyper wel voorstander was van een pluriforme samenleving, maar dat deze ingebed moet zijn in een gemene deler of een veronderstelde eenheid.

²⁹ Ibidem, I, p. 329

³⁰ Ibidem, I, p. 331.

³¹ Ibidem, II, p. 253.

³² Ibidem, II, p. 255.